

ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi

ISophos: International Journal of Information, Technology and Philosophy

ISOPHOS • Yıl/Year: 2 • Sayı/Num: 3 • Güz/Autumn 2019

ISSN: 2651-463X

TRANS-POSTHÜMANİST SÜREÇTE BİLGİ VE EĞİTİME DAİR

Ahmet DAĞ

Kırklareli Üniversitesi
adag29@yahoo.com

ÖZET

İnsanın bilişsel ve fizyolojik dönüşümünü esas alan transhümanizm yüksek teknolojin imkanlarıyla insanın çok daha mükemmel bir forma evrileceğini iddia etmektedir. Yalnızca Yapay Zeka'nın (YZ) uygulamalarıyla değil aynı zamanda insan geninde ve beyinde yapılacak iyileştirmelerle bilgi düzeyinde bir artış gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bu süreç, hâliyle eğitimin içeriğini ve yapısını da değiştirecektir. Eğitimin içeriği ve yapısının değişeceği dikkate alınarak neler yapılması gerektiği üzerinde düşünülmesi gerekir. Ayrıca bu süreç hem olumlu hem olumsuz anlamda birtakım sonuçlar doğuracaktır. Bu olumsuz sonuçlardan en önemlisi ülkeler, toplumlar ve bireyler arasında ciddi sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklar oluşmasıdır. YZ uygulamalarını kullanan, geni iyileştirilmiş ve zihni güçlendirilmiş bireylere sahip toplumlar ve ülkeler ile bu imkanlardan yoksun bireylere sahip toplum ve ülkeler arasındaki uçurum daha da derinleşecektir. "Gelişmiş-gelişmemiş" veya "ilkel-modern ülkeler" ifadeleri daha da derinleşecek ve gerçeklik kazanacak gibi görünmekte. Bu makalede eğitim üzerinde büyük etkisi olacak olan transhümanizmin eğitime olan muhtemel etkilerine değinilecektir.

Anahtar Sözcükler: *Transhümanizm, Eğitim, Yapay Zekâ.*

ABOUT INFORMATION AND EDUCATION IN TRANS-POSTHUMANIST PROCESS

ABSTRACT

Transhumanism which is based on cognitive and physiological transformation of human beings' claims that humans will be more excelled with high technology facilities. It is foreseen that in the close future, human's knowledge level will increase not only by means of artificial intelligence applications but also reformations on human brain and genes. As a matter of the fact, this process will change the structure and the content of the education system. Taking account of the fact that transhumanism will alter the structure and content of the education system what steps needs to be taken should be considered. Furthermore, this process will result in some positive and negative consequences. The most remarkable negative effect is that it will create serious socio economic and socio cultural gaps between countries, societies and

individuals. There will be more yawning gap between the societies in addition to using artificial intelligence applications, whose genes are reformed, whose minds are empowered and the societies who remain deprived of these opportunities. It seems that the terms “developed –undeveloped country” or “primitive-modern country” will be deepen and become a reality. In this article it will be mentioned the probable effects of transhumanism, which will have a serious impact on education.

Keywords: *Transhumanism, education, artificial intelligence.*

1. Giriş

19. yüzyılın siyasal, ahlaki ve felsefi düşüncelerinden etkilenen ve insanlığın iyileştirilmesi için küresel bilgi tabanını geliştirmeyi amaçlayan (Köksal, 2019: 150) transhümanizmin uygulamalarının ve ideallerinin toplumlar tarafından denenebilir ve uygulanabilir olmasına ihtiyaç vardır (Uğur, 2018: 61). Bu anlamda yalnızca bir felsefe veya söylem olmayıp bizatihi tecrübî ve hayatî olan teknoloji felsefesi; teknolojinin üretilmesindeki düşünme biçimlerini, hayatı ve insanı nasıl dönüştürdüğünü mevzu edinir. Bu bağlamda aslı itibarıyla transhümanizm, teknoloji felsefesinin de bir konusudur. Teknolojinin eğitim üzerindeki yaklaşık son 50 yıllık etkisi artmıştır ve trans-posthümanist çağda bu etkinin daha da artacağı görülmektedir.

Her şeyin doğal olarak mükemmelliği hedeflediği yarı-Aristoteles doğa anlayışına dayanan (Klichowski, 2015: 432) ve posthuman varlıkları yaratmak için teknolojiyi kullanmanın bilimsel yollarını arayan transhümanizmin iddiaları ve vasıtaları şunlardır: yaşam kalitesini artırma, ömrü uzatma, ölümsüzlük, duyguları azaltılmış insan, yapay organlar, biyolojik sınırlarını aşmış beyin, kaos yerine düzen, insan-makine bütünleşmesi, ara varlıklar (robot, siborg, android), sanal gerçeklik, nano teknoloji, YZ, bulut bilişim/teknolojik sisteme bağlı insan, ortak bilinç ve tekillik (Uğur, 2018: 60). YZ'nin eğitimde kullanımıyla ilgili belirlenen üç tema; uyarlanabilir öğrenme, kişiselleştirme ve öğrenme stilleri, uzman sistemler ve akıllı özel ders sistemleri ile eğitim süreçlerinin gelecekteki bir bileşeni olarak YZ'dir. YZ, kendi kendine ortaya çıkan ve kendi kendini düzenleyen bir varlık değildir; bir mimarisi vardır. Kendini geliştirmek için bir temeli vardır, sonunda insanı taklit eder ve ondan öğrenir. İnsan yapımıdır ve insanın bir yansımasıdır. Endişe edilen YZ tabanlı gelecek, aslında insan tarafından yaratılacak bir gelecektir (Sharma, 2019: 2).

2. Bilişsel ve Epistemolojik Bir Dönüşüm Olarak Transhümanizm

“Bedensel sabitlik (bodily constancy)” varsayımının bir sonucu olarak, yeni bilimsel

araçlarla sınıf cihazları, fiziksel deneyimler ve zenginleştirilmiş ortamlar yaratmak tecrübi öğrenme bilimlerindeki tasarımın odak noktası dış çevre üzerindedir. Bu tür tasarımların ardındaki temel fikir; dış dünyayı değiştirerek ve daha zengin veya daha öğretici bir fiziksel ortam yaratarak öğrenmenin somut veya kinestetik boyutlarını barındırmaktır (Eisenberg, 2018). Bedensel sabitlik fikrine meydan okur ve teknolojiye ortaya çıkan hareketlerin “bedenlenmiş/uygulamalı öğrenmeyi” yeniden düşünme fırsatını ve imkânını sağlar. Teknolojinin yardımıyla biyolojik sınırların üstesinden gelmeyi hedefleyen ve insanın yetilerini teknolojilerin kullanımıyla geliştirme arzusunda olan transhümanizm, yalnızca çevrenin değil beden ve zihnin kontrolünü ele geçirmeyi de hedefler. Transhümanistler, Aydınlanmacılar gibi olağanüstü doğal güçlerin varlığı fikrine ve inancına karşıdırlar (Damberger ve Hebert, 2017: 45).

Posthumana geçişte transhumanı geçişsel bir varlık olarak gören transhümanizm, insanın kendisini aşabileceğini ve yeni imkânlara uyum sağlayabileceğini düşünür. Evrende dinamik bir evrilme süreci olduğunu düşünen transhümanistler, A, A iken bilimsel vasıtalarla ve belli süreçle kendini (A) aşip (A ötesine) dönüşebileceğini yani “human”ın “transhuman” olabileceğini düşünürler. Aristoteles’in cins ve tür ayırım kategorisini tasfiye etmek istedikleri gibi insan-tanrı olma çabası içindedirler. Silva bu durumu “İnsan olmak, posthuman olmaktır. Biz dönüşen ve aşan türleriz. Şimdi bir devrilme noktasındayız.” cümlesiyle ifade eder. Klasik felsefenin beden-ruh, kişi ve kişilik ayırımı yıkan transhümanizm, insan-makine birlikteliği, YZ, nanoteknoloji ve insanın bir kombinasyonunu yaratarak bir nevi melez insanın yepyeni bir ırkını müjdeler. Stewart Brand’in söylemiş olduğu “Bizler tanrılarız ve bunun için de iyi olabiliriz” cümlesi transhümanizmin özüdür. Teknolojinin gelişmesiyle insanın daha büyük yetilere sahip olan versiyonunun, Human 2.0’ın yani posthumanın mümkün olacağı ifade edilir (Roberts, 2019).

Hümanizmin ve Aydınlanmacı yaklaşımın bir varisi olan transhümanizm, insanı merkezileştirmek ve onun doğasını düzeltmek ister. Hümanizmden farklı olarak insanı aşma amacıyla olduğu için ilerleme merkezli olan transhümanizmde insan, insancıl (antroposentrik) değildir ve ilerlemenin hem vasıtası hem de nesnesidir. Transhümanizm, “insan”dan “transhuman”a nihayetinde “posthuman”a geçiş sunduğu için evrimci bir yapıya sahiptir. Yaratılanların en onurlusunun insan olmadığı düşüncesinden hareketle daha mükemmel evrilmenin ve evrilemeyen ayakta kalamayacağı Darwinci evrimcilik tarzıdır. Nitekim Harari, “homosapiens”in “homofaber”ı alt ederken ona sormadığını “robo-sapiens”in de “homo-sapiens”e bu alt edışı sormayacağını iddia eder. Yine Kurzweil, mevcut insanın tekilik sonunda “İnsan 2.0” olacağını iddia eder. Trans-post hümanizm, üç tarihsel olayın üzerine

temellenmiştir: Darwinci yaklaşım, doğal dünyanın Nietzscheci yıkımı ve doğal bilimlerin hususiyetle gen teknolojileri potansiyellerinin ve gücünün gelişimiyle insanda (antropost) meydana gelen değişiklikler (Sorgner, 2015: 32).

Tekillik ve transhümanizm olgularının içerdiği ikilem ve belirsizlikler; -insanın kendisinin ve değerinin ne olduğu ve etkisinin neleri doğuracağı- felsefi bir zemin ihtiyacı doğurmuştur. İnsanın olgunlaşmasının ancak “hakikatin bütünlüğüne saygı duyan bir eğitimle” mümkün olduğuna inanılırken, transhümanistler insanın olgunlaşmasını ileri teknoloji yardımıyla artırılmış zekânın başarısına bağlar (Köksal, 2019: 151, 155). Transhümanizmde yeni varoluşun amacına ulaşmak için biyolojik evriminin mirası olan kusur ve zayıflıkların üstesinden gelmek çok önemlidir. Biyolojik insanın şimdilik malum olmayan entelektüel seviyeye gireceği iddiasında olan transhümanizm, YZ araştırmalarındaki başarıyı kullanır. Makinalarla bir bedenden makineye veya bazı yaratılan sistemlere yapılan aktarımın insan zekâsını artıracığı iddia edilir. İnsanı biyolojik baskısından kurtarma amacıyla olan ve posthuman bir ilerleme olan transhümanist ilerleme süreci, insanî ve doğal kusurları ortadan kaldıracak olan ve biyolojiyi teknik ürünlerle (yapay unsurlar) yer değiştirecek ve yapaylık yaratacak olan bir süreçtir.

3. Pedagojik Bir Unsur Olma İddiası Olarak Transhümanizm

Transhümanizm, insan evriminin teknik olarak yeniden tanımlanmasıdır. “Temel, biyolojik” insan anlayışı, deneysel yeniden tasarımın hedefidir ve çeşitli yeni teknolojilerle insanın algılama, eylem ve bilisinin genişletilmesi veya değiştirilmesi sağlanmaya başlanmıştır. Homosapiens, kör evrimin arkaik aşamasıyken bir sonraki aşama cyborg (siborg) aşamasıdır. Transhuman ve posthuman, evrimin ikinci aşamasıdır. Transhuman, geçişsel siborg iken nihai siborglaşma süreci, posthuman yani posthumanlaşma sürecidir. Posthuman, makine-insan ara yüzünün siberetik hayalini gerçekleştirecektir, çünkü nihai siborg’u makinelerin hafızasında mevcut olan her şeye yüklemek mümkün olacaktır. Daha yüksek zihinsel durumlara ulaşmak için manevî özelemlerle ortak bir noktaya sahip olan transhümanizm, bu amaca manevî uygulamalar yoluyla değil, insandaki teknolojik çözümlerin uygulanması yoluyla ulaşmak ister ve insana şimdiye kadar din tarafından vaat edilen şeyi yani posthuman bir cenneti vaat eder. İnsanı, teknoloji ve eğitim yoluyla değiştirmenin etik olarak eşit eylem kategorileri olduğunu düşünen transhümanist tasavvurda yeniden tasarlanması gereken şey eğitimidir (Klichowski, 2015: 433-437). Goldber’in iddia ettiği gibi eğitim ideallerini yeniden inşa eden ve temel değerlere insanın gelişimi için atıfta bulunan transhümanist süreçte erişim, yükseltme ve öğrenme konularında eğitimin geleceğinin ilginçleşmesi muhtemeldir (Skageby, 2016: 5).

Evans'ın iddia ettiği gibi transhümanizmin gerçeklikten uzak olmayan mevcut teknolojik imkânları, transhümanizmin akıllı telefondaki uydu navigasyonuna benzemektedir. 25 yıl önce bundan bahsedilse çılgınca görünebilirdi ama günümüzde herkes bunu kullanır (Evans, 2013: 15). Nihayetinde artık kendisini olduğu gibi bir varlık olarak görmeyen ve sürekli ağ içinde dolanan ve teknolojik cihazlarla (tablet, akıllı telefon ve saatlerle) donanan insanlar makineleşmiştir. Kuantum hesaplama, beyin haritalama ve robotik vb. unsurlar trans-posthuman varlık türünü doğuran olasılıklardır. Teknolojinin gün geçtikçe artan etkisi ve gerçekliği dikkate alındığında eğitim-öğretim sürecini de etkileyecek olan post-transhümanist süreç kaçınılmaz görünmektedir. Eğitimin temel vazifesi, eğitim vasıtasıyla insanlığın biçimlenmesi olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda insanın dönüşümünü esas alan transhümanist hareket, kendisini eğitimin varisi olarak görür (Damberger ve Hebert, 2017: 41). Yeni teknolojik uygulamaların artışıyla bilişsel ve öğretim bilimlerinde önemli değişiklikler olmuş ve insanların daha iyi ve başarılı olma olasılığı artmıştır. İnsanların kendilerini değiştirmesiyle, yeni çocukluk çeşitleri ve içinde büyüdükleri kültürel dünyaya ilişkin yeni yorumlarla karşılaşılacaktır. Teknolojik uzantılar, alternatif insan ve başka bir yaşam gezegeni araştırmak, alternatif zihin ve organlara yönelik çalışmalar, gen üzerinde değişikliğe gitme çabaları eğitimin geleceğini ciddi olarak belirleyici ihtimallerdir. Transhümanist teknolojilerin öne sürdüğü bir diğer önemli konu eşitliktir. Bu süreçte “Bu teknolojiler gerçekten arzu edilirse, sadece belirli seçimler için erişilebilir olacak mı yoksa zenginlere mi hitap edecek?” sorusu önemli olacaktır. Büyüyen bir bölünme ve sınıf farklılığı duygusu, en çok genç nüfuslar arasında hissedilecektir (Eisenberg, 2018: 1828).

Transhümanizmin öğrenime etkisi insan-teknoloji bağlamında bilim felsefesi, teknoloji tarihi ve yönetimi, etik, bilgisayar programcılığı, öğretim stratejileri ve içerik tasarımı ve geliştirme, teknoloji ile etkileşim, robotik ve kodlama, makine öğrenmesi, YZ, derin öğrenme, bireysel öğrenme ve bilişsel stratejiler vs. farklı alanlarda bilgi ve tecrübe gerektirmektedir (Uğur, 2018: 66). Transhümanizm, siber-teknoloji ve nörobilyoloji gibi alanlar üzerinde yükselir. Bu süreçte insan; geliştirme teknolojileriyle tekillik sonrası bilgisayar soyundan gelen süper imtiyazlılardan uzaklaşarak kendisini yok olmaktan kurtaracak olan siber-teknoloji ile geleceğinin bir parçası olmaya hazırlanabilir (Thomas, 2015).

Batı transhümanizminin eğitim politikası araçları olarak felsefi ve bilimsel kullanım alanları ile üniversiteler ve UNESCO örnek verilebilir. Antik Yunan'la başlatılıp Platon ve Aristoteles ile zirveye çıkan felsefe, dogmatizme panzehir olarak görülerek araçsallaşmıştır. Bu iki kabul, manipülatif olarak ders kitaplarında ve müfredatlarda

bulunur. Bir umut projesi olarak gerçekleştirilmek istenen Batı transhümanizmi, her türlü bilgi (teorik veya uygulamalı) ve bilim kaynağını (felsefe, fen ve sosyal bilimleri) araç olarak kullanır. Transhümanist ideolojinin/dünya görüşünün oluşmasında reform, modernite, Aydınlanma, sosyal Darwinizm, bilimci pragmatizm ve teknoloji aktif rol oynamıştır. Adeta bir mekânizma hükmünde olan transhümanizmin bileşenlerini ve eğitim-öğretimin içerik ve müfredatını kim/lerin neye göre, niçin ve nasıl belirleyeceği tartışma konusudur (Açıköz, 2019: 110-112).

Yalnızca transhümanizmle bağlantılı eğitimin değil denetimsiz eğitimin kitle imha silahına dönüşmesi mümkündür. Batıda eğitimin amaçları ve içeriği bağlamında transhümanizme yönelik beklentilerle ve ona ilişkin ahlak tasarımıyla ilişkili olarak yazılar, araştırmalar ve zeminler varken Türkiye’de bu yeni sürece ilişkin okullarda bilgi verilmediği ve sürecin neleri içerdiği, neleri doğurabileceği ve bunun çocuklara nasıl öğretileceği konusuna ilişkin bilimsel literatür yok denilebilir. Eğer 300 yıllık mevcut “geri kalmışlık” durumuna düşmemek, entelektüel ufku genişletmek ve fiziksel sınırları yükseltmek isteniliyorsa bu sürecin okullarda konuşulması, bu süreçle ilgili fırsat ve imkânların ne olduğuna dair öğrencilerde bilinç oluşturulması gerekmektedir.

Nitekim Roberts, evrimci olan bu sürecin gidişatını, türün dönüşümündeki risk (Tanrılardan ateş çalan Prometheus) ve fırsatları (cesaretin temsili İkarus) ne’liğinin anlaşılması konusunda Batı’daki eğitim kurumlarına görev düştüğünü söyler. Geleceğin destanlarının farklı motivasyonlara, arzulara, ilhamlara ve ahlaklara sahip olacağını, insanın da daha yüksek bilgi ve zekâyâ sahip olacağını iddia eder. Çocuklara büyük hayaller, özlemler ve insan türünden daha yüksek beklentiler almaları gerektiğini tavsiye eden yazar; onlara an’ı değil, gelecekte evrende neler olacağını ve çağları düşünmeleri için yardım edilmesi gerektiğini belirtir ve olacakların eğitim sistemlerinin ve müfredatların yeniden nasıl yapılandırılacağına bağlı olduğunu savunur. Ona göre yaratıcılıkta sıçrama yapan ve kökten yeni bir bilinç versiyonuna şahit olmaya hazırlanan, kompleks ve daha yüksek bilinç biçimlerine doğru yönelen evrende öğrenciler, bu geçişin bir parçası olmalı ve okullar, insan türünün dönüşümünde kendisinin oynayacağı rolü sorgulamalıdır (Roberts, 2019).

Transhümanist teknolojilerin gelişmesiyle hem çevresel hem de insanî sınırların üstesinden gelinmesi durumunda insanın nasıl eğitileceği mevzu ve mesele olacaktır. Transhümanist eğitim, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal yeteneklerini artırıcı unsurları ve transhümanist teknolojilerin dâhil edildiği bir tarzdır. Makine-teknoloji insanla birlikte yeni biçimler edindiği gibi çevre-doğa da transhumana uygun hale getirilir. Böylesi bir evrende çocukların eğitime ihtiyacı olmadığı ve siborglaşma sürecinin pedagojik bir durum içerdiği iddiasını taşıyan transhümanistik felsefenin fikri,

pedagojik değildir.

Bireyler arası beyinden beyine bilgi transferi, deneyim ve tecrübe aktarımı, beyne yeni bilgi yükleme gibi bu çağda gerçekleşecek öğrenme ve eğitim faaliyetlerinin etik boyutları, uygulamaları, yönetimi gibi hususlarda araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim Educause Horizon Raporu-2019; eğitimin geleceğini şekillendirebilecek birçok yeni teknolojiye (YZ) ilaveten bilgisayar bilimindeki ilerlemeler, insan akıl yürütmesinin her zamankinden daha fazla ve işlevsel olarak yaklaşık akıllı makineler yarattığını içerir (Sharma, 2019: 1). Ted Chu, kitabında insanın en büyük amacına ve potansiyeline ilerlemesi için kendisinden daha büyük yeni bir sözleşmeye ihtiyaç duyacağını belirtir. Mevcut kültürde insan dönüşümü ve daha yüksek zekâ ve soylu ilhamlar yaratma için kozmik evreni teşvik eden küçük kısıntılar olduğunu ve henüz yeterli olmadığını iddia eder (Chu, 1963: 40).

Genetik ve farmakolojik iyileştirme ve geliştirme teknikleri için biyokimyasal hedef, zihni güçlendirici ilaçların (modafinil vs.) kullanımı, matematik bilgisini, el becerisini veya beyin ve vücudun diğer işlevlerini iyileştirmektir. Amaç, vücuda (koklear implantlarda^{1*} olduğu gibi) bir tür yeni malzeme eklemek değil, öğrencinin vücudunun temel kimyasını değiştirmektir. Renkleri veya tonları yeni bir şekilde ayırt edebilen bir kişi, beklenmedik grafik veya müzikal kompozisyonlar yaratabilir. Ayrıca genetik veya farmakolojik olarak soyutlamalara uzun süre konsantreolabilen bir kişi, bazı matematiksel akıl yürütmelerde avantaj sağlar (Eisenberg, 2018: 1825). Geniş ses, ışık, koku ve frekansa sahip kulak, göz, burun ve deri gibi bedensel uzuvlara dâhil olan uzantılar duyuşsal ve bilişsel gelişmeleri içeren zihinsel uzantılar, bunun yanında beyin-makine (bilgisayar) ara yüz çalışmaları insanları birbirine üstün kılma veya seviye farklılığına itecektir. Günümüzde yapılan robotik dış iskeletler ve yüksek performanslı protez sahibi beden, diğerlerinden avantajlıdır. Söz konusu bu durum güvenlik, eşitlik, irade ve seçim sorunlarını doğuracaktır.

İnsanlık, Batı düşüncesi öncülüğünde güç ve güvenilirliği temsil eden makineye eklenmiş ve mekânizasyona paralel olarak kapitalist süreci yaşamıştır. İnsanlık, 19. ve 20. yy'da makineye-teknikçe güveni ve teslimiyeti artarken kendini makinelerden muhafaza etmiştir. 21. yy'da R. Kurzweil gibi kişiler bunun anlamsız bir çekince olduğunu hatta insanın/beyin, makine ile birleşip tekillik sürecine girebileceğini iddia etmiştir. Bu bağlamda D Haraway, "Siborg Manifestosu" çalışmasında makinelerin bizden daha canlı görüldüğü bir gelişme aşamasına ulaştığını iddia eder (Haraway: 2016: 11). YZ üzerinden makinelerin kendi hayatlarını geliştirmek üzere

1 * Koklear implant: Beyne ses sinyalleri sağlamak için iç kulağın (kokleanın) hasarlı parçalarının işini yapan elektronik bir tıbbi cihazdır.

olması hümanist olarak tanımlanmış insan için zordur. Bu durum, insan-makine ayrımını ortadan kaldıran “trans-posthumanist” süreci oluşturmuştur. Haraway bu durumun; siborg, mekânîk ve canlı, organik ve inorganiklerin karıştığı ve dünyayla yeni materyalist ve ekolojik ilişki biçimlerini oluşturduğunu iddia eder. Ona göre bu yeni süreçte siborg, insanı mevcut önyargılardan kurtaracak bir figür olabilir. İnsan olmanın ne anlama geldiğine dair geleneksel kavramları terk etmede önemli bir potansiyeli vardır (Herbrechter, 2018).

Transhümanizme dair yapılan çalışmalar, hayatı ve insanı değiştirmeye yönelik çalışmalardır. Oysa insanın yerini önce transhuman’ın ardından posthuman’ın alacağı süreçte zihinsel ve bedensel olarak farklı olacağı düşünülen öğrenciler için yeni müfredat tasarlamanın imkânı üzerinde tartışmalar yapılmaktadır. Ayrıca trans-posthuman süreçte diğerlerine karşı (Human 2.0, YZ, robot, siborg, android) insanın tanımı ve konumu belirsizlik taşır hale gelmiştir. Geleneksel öğreti ve inançlar sorgulamaya ve tartışmaya açılacak hale gelmiştir. Örneğin, yirmi yıl sonra bir transhümanist öğretmen, ölümü, bir dönem insanın çözemediği veba, cüzzam gibi bir hastalık olarak ele alırsa ve esasında ölümün insanlık için “kötü” olduğunu ve insanın bütün kötülükleri zaman içinde yendiği gibi ölümü de yeneceğine duyduğu inancı çocuklara öğretirse bu öğretmen “Ölüm, Allah’ın emri” diyen geleneksel anlayışla karşı karşıya gelecektir. Bu bağlamda transhümanizmin eğitim ile ilgili olarak akla getirdiği ilk sorun, din eğitiminin yerine ikame edilmesi ihtimalinin yaratacağı tartışmalardır (Köksal, 2019: 152).

Transhümanist teknolojiler, eğitim ve öğrenim için bir dizi daha büyük soruyu -tehlikelerin yanı sıra fırsatları- imkânları beraberinde getirir. YZ’nın eğitimde nasıl kullanılacağı öğretilmeli, eğitimcileri YZ tabanlı sistemleri öğretim ve öğrenme süreçlerinde etkili bir şekilde kullanmaya hazırlamalı, kapsayıcı yaklaşımlar geliştirmeli ve nasıl yapılır bilgisi dünyanın geri kalanına yayılmalıdır. İnsanlık değerlerini ve yeni dönem insanını, insanlığın yararı için kullanmalıyız. Belki de bir toplum olarak, yeni matematiksel, bilimsel veya sanatsal fikirler yaratma hizmetinde bu artırım yapılsa bile, bazı insan güçlendirme türlerini teşvik etmeme veya bunlara izin vermeme durumu tercih edilebilir. Yani, “matematiğin ilerlemesi” gibi bir hedefin, insan sabitliği veya sınırlaması ile ilgili bazı temel kavramlara ikincil olduğuna toplu olarak karar verebilir (Eisenberg, 2018: 1825).

Eğitimsel ve genetik gelişim prosedürleri arasındaki bir fark, eğitimin zihinle ilgilenmesi, genetik gelişimin ise bedenle ilgili olması olabilir. Bununla birlikte, bu nokta Habermas tarafından dile getirilmez ancak kolayca cevaplanabilir. Birincisi, zihin ve beden arasında artık mantıklı olmayan katı bir ayrımı ima eder. İkincisi, eğitim

aynı zamanda beden eğitimini de içerir ve üçüncüsü, genetik olarak geliştirilebilen zekâ ve ilgili olgular, zihnin ve bedenın özellikleridir. Asıl mesele genetik değışikliklerin geri döndürülemezken, eğitimsel değışikliklerin geri çevrilebilir olmasıdır (Sorgner, 2015: 34-35).

“2023 Eğitim Vizyon Belgesi”, “tekillik” kavramına vurgu yaparak başlamaktadır. “Bizim tekilliğimiz, insan ile makinenin değil, akıl ile kalbin birleşmesidir” söylemiyle belge, tekillik ve transhümanizm olgularına ve savunucularının beklentilerine ihtiyatla yaklaşmaktadır ve eğitim politikalarının belirlenmesinin etkin olmadığını ifade etmektedir. “Ancak, teknoloji alanındaki yenilikleri; yaşamı kolaylaştırmalarına rağmen, dünyanın tamamen farklı bir yöne sürüklenmeye başladığının yegâne işaretleri olarak kabullenmek doğru değildir. Bizim tekilliğimiz, insan ve makinenin birlikteliğinden ziyade akıl ve kalbin birlikteliğidir” biçimindeki ifade ile insanın ve “kalp” ile ifade edilen aşkın değerin önemine değinilmektedir. İnsan olma hâlini, bir “donatılma” olarak değil, insanın kendi “özüne dayalı” bir olgunlaşma süreci olarak görmesidir. Belge insanı, “öz, ruh, kalp, akıl, madde ve bedeniyle bir bütün” olarak tanımlamaktadır (MEB, 2018).

4. Sonuç

Bir ebeveyn, çocuğuna belirli bir teknolojik genişleme (genetiğini iyileştirme veya beyne eklenen implantlarla hafızayı ve zihinsel yetileri geliştirme) uygulayabilir mi? Ebeveynler genellikle çocuklarını sever ve onların hayatta mümkün olan en iyi başlangıç noktalarına sahip olmalarını ister. Tabii ki ebeveyn kararları, her zaman iyi sonuçlar vermez. Genin, bedenın ve zihnin üzerinde değışikliğe ebeveynlerin müsaadesi veya 18 yaş sonrası yapılan değışiklikler karmaşık ve gelecek yılların eğitim ve öğrenme bilimleri için fırtınalı olabilir. Eğitim, kalp işidir. Yeni eğitsel bir süreç olan transhümanizm, insanı yalnızca biyolojik ve zihinsel olarak dönüştürerek değil “kalp/gönül” olarak da değıştirip biyonik varlığı hâline getirmeye çalışmaktadır. Bu durum, heyecanlanmak veya iyimser olmak için iyi bir nedendir. Fakat insanda parçalanma ve geri dönüşü olmayan bir değışime yol açabilir. Bu parçalanma, hem hümanizmi hem de eğitimin muhatabı olan insanı yitirmesine yol açabilir.

Teknolojik gelişimin unsurlarından biri olan artırılmış gerçekliğin eğitimde kullanılması, avantajlı öğrenciler ve öğretmenler sınıfını meydana getirebilir. Tabii ki bunun yanında imkanlardan yoksun olan insanların gerilemesine veya gelişmelerden geri kalmasına yol açabilir. Ayrıca gen çalışmaları, farmakolojik ilaçlar ve beyne nöronlar eklenmesiyle oluşan zihinsel farklılıklar yani üstünlükler öğrenciler

arasında sınıfsal farklılıkları ortaya çıkaracaktır. Bu farklar askerî, siyasî ve iktisadî üstünlük beraberinde getirecektir. Bu durumun “gelişmiş-geri kalmış ülkeler” ayrımını değil aynı zamanda “gelişmiş-geri kalmış insan” ayrımını meydana getirmesi mümkündür. Bu sürecin birçok imkânı kadar zaafı da olacaktır. Türkiye’nin bu sürece yabancı ve sürecin imkanlarından yoksun kalmamak için neler yapılabileceği üzerine düşünmesinin yanı sıra sürecin zaaf ve imkânları üzerinde de düşünmesi gerekir. Hususiyetle felsefeciler ve eğitimcilerin, sürecin eğitime dair etkisi üzerinde ayrıntılı ve derinlikli çalışmalar yapması gerekir.

KAYNAKÇA

- Açıköz, M. (2019). Toplumların inşasında Batı transhümanizminin geleceği ve manipülasyon aracı olarak felsefe ve eğitiminin kullanımı, Ed. Ümmet Erkan. *İletişim ve Medya Sosyolojisi Yazıları* içinde, ss. 89-132, Ankara: Gece Yayınları.
- Chu, T. (1963). *Human purpose and transhuman potential*. USA: Origin Press.
- Damberger, T. ve Estella H. (2017). Is pedagogy transhuman? Reflections on the relationship between pedagogy and transhumanism. *Articles and Dissertations*, S. 20, ss. 41-56.
- Eisenberg, M. (2018). *Transhumanism and education: Embodied learning in an era of altered bodies*. s. 1823-1824. Erişim adresi: <https://repository.isls.org/bitstream/1/861/1/507.pdf> (22.12.2019)
- Haraway, D. (2016). *A cyborg manifesto*. USA: University of Minnesota Press.
- Klichowski, M. (2015). Transhumanism and the idea of education in the world of cyborgs, ed. H. Krauze-Sikorska ve M. Klichowski vd., *The educational and social world of a child. Discourses of Communication, Subjectivity and Cyborgization* içinde, ss. 431-438, Poznan: Adam Mickiewicz University Press.
- Köksal, H. (2019). 2023 Eğitim vizyon belgesi, tekillik ve transhümanizm. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, S. 1, ss. 145-157.
- MEB, (2018). *2023 Eğitim vizyonu*. Erişim adresi: <https://2023vizyonu.meb.gov.tr/> (11.12.2019)
- Roberts, R. (2019). *Transhumanism and education*. Erişim Adresi ve Tarihi: <https://medium.com/awecademy/transhumanism-and-education-51569c73347b> (4.12.2019)
- Sharma, R. C. vd., (2019), The landscape of Artificial Intelligence in open, online and distance education: Promises and concerns. *Asian Journal of Distance Education*, C.14, S. 2, s. 2.
- Skageby, J. (2016). Editorial: Transhumanist politics, education, and design. *Confero*, S. 4, s. 5-9.
- Sorgner, S. L. (2015). The future of education: Genetic enhancement and metahumanities. *Journal of Evolution and Technology*, S. 25, s. 31-38.
- Thomas, M. C. (2015). Transhumanism in higher education: Social implications and institutional

roles. *Proceedings of the Symposium on Emerging Technology Trends in Higher Education*, <http://epubs.utah.edu/index.php/emerge/article/view/1362>, (Er. Tar.: 30.12.2019).

Uğur, S. (2018). Transhümanizm ve öğrenmedeki değişim. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi*, S. 3, ss. 58-74.

Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi
International Journal of Information, Technology and Philosophy

İletişim Adresi: Küçüksu Mh. Yalın Sk. No: 1A Üsküdar\İstanbul